

Handlingsprogram for regional klimaplan for Telemark 2019–2026

Innhold

Handlingsprogram 2019–2026 3	Satsingsområde 1.5 10
Hensikt og oppbygning	Fornybar bioenergi og mikrokraftnett
Satsingsområde 1.1 4	Satsingsområde 1.6 12
Kompakte og attraktive byer og tettsteder	Sirkulær økonomi gjennom offentlige anskaffelser
Satsingsområde 1.2 6	Satsingsområde 2 14
Grønn industrivekst med kimateknologi og CCUS	Klimatilpasning i alle regionale og kommunale planer
Satsingsområde 1.3 7	Satsingsområde 3 16
God landbrukspraksis	Skape holdningsendring og samarbeidsarenaer
Satsingsområde 1.4 9	
Rehabilitering og energiomlegging i eksisterende bygg	

**Naviger enkelt i
innholdsfortegnelsen
og hyperlenket tekst.**

[Mer info om PDF?](#)

Handlingsprogram 2019–2026

Hensikt og oppbygning

Her presenteres handlingsprogrammet med tiltak til strategiene innenfor hvert av satsingsområdene i regional klimaplan for Telemark 2019–2026. Tiltakene skal møte fylkets største utfordringer knyttet til reduksjon av klimagassutslipp og tilpasning til klimaendringer. Det betyr at tiltak som ut i fra klimagassregnskapet har størst relevans for reduksjon av klimagassutslipp, skal prioriteres. Det er viktig å satse bredt og gjøre tiltak innen flere områder samtidig. De aller fleste tiltakene vil strekke seg over år for å gi effekt.

Målgruppen for planen er hele Telemarkssamfunnet. I handlingsprogrammet presenteres det derfor tiltak som fylkeskommunen selv skal gjennomføre, men også tiltak og oppgaver hos andre viktige aktører i Telemark. Regional klimaplan skal samordne innsatsen i og for hele fylket gjennom en felles prioritering av effektive klimatiltak. I tiltakstabellene er ansvarlig og samarbeidspartnere innen hvert tiltak rangert etter ansvarsgrad med hovedansvarlig først. Når det gjelder tiltak der kommunene er satt som hovedansvarlig, er forankring i kommunale klima- og energiplaner viktig.

Handlingsprogrammet skal rulleres årlig og revideres med hensyn til justering opp mot 2026-målet etter fire år (i 2022). Revideringen må skje hyppigere dersom det skjer endringer i nasjonale føringer, tilgjengelige virkemidler,

eller ved tilgang på ny teknologi som kan påvirke vedtatte tiltak eller klimagassutslipp i betydelig grad. I de årlige handlingsprogrammene vil tidsplan, finansiering og resultatmål for tiltakene konkretiseres nærmere.

Satsingsområde 1.1

Kompakte og attraktive byer og tettsteder

Hovedtema: Arealbruk og transport**Mål:** Redusert klimagassutslipp fra transport i Telemark

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Korte ned reiseavstander gjennom fortetting med kvalitet	Oppfordre kommunene i Telemark til å forsterke fortettingen innenfor sentrums- og tettsteds grensene, men ivareta kommunenes mulighet til å legge til rette for at folk skal kunne bo og leve også utenfor sentrum	Telemark fylkeskommune , kommunene, Fylkesmannen	Planperioden	Driftsbudsjett
	Styrke bestemmelser for lokalisering av tertiærnæring, handel, offentlig og private arbeidsplasser/tjenester, ved rullering av ATP Telemark/Grenland	Kommunene , Telemark fylkeskommune, statlige organer, Fylkesmannen, interkommunale næringssselskap, næringslivet	Planperioden	Driftsbudsjett
	Øke gjenbruk og transformasjon for høyere utnyttelse av sentrum	Kommunene , Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen, næringslivet	Planperioden	Driftsbudsjett
	Lokalisere kollektivknutepunkt tett opp mot attraktiv sentrumsutvikling	Telemark fylkeskommune og kommunene , Fylkesmannen, næringsliv, eiere av knutepunkt	Planperioden	Driftsbudsjett
Styrke kommunenes arbeid med sentrumsutvikling og samordnet areal- og transportplanlegging	Støtte og utvikle samarbeidsmodeller og framforhandle avtaler (pakker) for samordnet areal- og transportplanlegging i byer og tettsteder	Telemark fylkeskommune , Statens vegvesen, Fylkesmannen, kommunene, Jernbanedirektoratet	Planperioden	Driftsbudsjett Klimaplanfond

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Styrke arbeidet for bærekraftig reiseliv	Sørge for kortreiste og klimavennlige opplevelser	Telemark fylkeskommune , reiselivsaktører, friluftslivsorganisasjoner	Planperioden	Driftsbudsjett
Øke attraktivitet for gange, sykling og kollektivreiser	Prioritere utbygging av flere snarveier, gang- og sykkelløsninger og annen tilrettelegging for myke trafikanter	Telemark fylkeskommune og kommunene , Statens vegvesen, Fylkesmannen, grunneiere	Planperioden	Driftsbudsjett
	Utvikle flerfunksjonelle holdeplasser og kollektivknutepunkt og gi buss fremkommelighetsfortrinn	Telemark fylkeskommune og kommunene , Staten, Fylkesmannen, næringsliv, eiere av knutepunkt	Planperioden	Driftsbudsjett
	Øke andel kollektivreiser gjennom tilbuds-, rute- og prissamarbeid mellom flere aktører og sektorer	Kommunene , Telemark fylkeskommune, transportselskapene, næringsliv, friluftslivsorganisasjoner	Planperioden	Driftsbudsjett
	Bidra til at parkering blir benyttet som et virkemiddel for å redusere bruk av personbil der andre transportmidler er tilgjengelig	Telemark fylkeskommune , kommunene, Fylkesmannen, statlige virksomheter	Planperioden	Driftsbudsjett

Satsingsområde 1.2

Grønn industrivekst med klimateknologi og CCUS

Hovedtema: Industri, næringsliv og teknologi**Mål:** Redusert klimagassutslipp fra industrien i Telemark gjennom grønn vekst

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Utforme egne mål for industrisektoren som minst oppfyller de nasjonale målene om klimagassreduksjon	Utarbeide en konkret plan (veikart) for klimagassreduksjon for industrien i Telemark. Planen skal ha mål, strategier og konkrete tiltak som må gjennomføres	Industrien i Telemark , Telemark fylkeskommune	Fra 2019	Tilskudsordninger, Klimaplanfondet
Bidra til økt FoU og innovasjon innen grønn vekst og CCUS	Styrke pågående initiativ: Veilede og støtte de i Telemark som søker opptak i nasjonale og internasjonale programmer som vil bidra til å nå de regionale klimamålene Utnytte mulighetene i forskningsprogrammet CLIMIT	Telemark fylkeskommune , samarbeidspartnere	Pågående	Driftsbudsjett
	Nye klima- og miljøhensyn i utlysning av regionale utviklingsmidler	Telemark fylkeskommune	Fra 2019	Statlig tildeling
Føre en forutsigbar politikk med tydeligere støtte og virkemidler for klimateknologi og CCUS i industrien	Synliggjøre Telemark som vertskapsfylke for unike muligheter til å løse nasjonale og globale klimaufordringer	Telemark fylkeskommune , samarbeidspartnere	Planperioden	Driftsbudsjett, tilskudsordninger, Klimaplanfondet

Satsingsområde 1.3

God landbrukspraksis

Hovedtema: Klimavennlig landbruk**Mål:** Redusert netto klimagassutslipp per produsert enhet i landbruket

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Øke bruk av klimavennlige driftsformer	Øke andel dekar godt drenert jord (også leiejord) ved å opprettholde og styrke planleggings- og rådgivningstilbud om drenering. Bør sees i sammenheng med klimatilpasningstiltak	Fylkesmannen , Norsk landbruksrådgivning Østafjells, entreprenører, Telemark bondelag, Telemark bonde- og småbrukarlag, landbrukskontorene, Nome videregående skole	Planperioden	Tilskuddsordninger Driftsbudsjett
	Klimavennlig håndtering av gjødsel gjennom økt kunnskap og praksis om god agronomi (lagringsmetode og spredeteknikk)	Telemark bondelag , Telemark bonde- og småbrukarlag, Norsk landbruksrådgivning Østafjells, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	Planperioden	Tilskudd fra regionalt miljøprogram (RMP) til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel Driftsbudsjett Andre tilskuddsordninger
	Oppnå klimavennlig føring av husdyr, spesielt drøvtyggere, gjennom økt kompetansetiltak om betydning av grovfôrkvalitet ved bruk av beite og optimal førsammensetning	Norsk landbruksrådgivning Østafjells , landbrukssamvirkene, Telemark fylkeskommune, fôrleverandører	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskuddsordninger
	Basert på klimavennlige driftsformer, opprettholde og om nødvendig øke avlings- og produksjonsnivå for å redusere import av jordbruksvarer. Dette innebærer å bidra til rett produksjon på rett sted	Telemark bondelag , Telemark bonde- og småbrukarlag, Norsk landbruksrådgivning Østafjells, landbrukskontorene, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskuddsordninger

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Øke bruk av klimavennlige driftsformer	Stimulere til å utvikle og ta i bruk mer klimavennlige kraftföralternativer	Norsk landbruksrådgivning Østafjells , landbrukssamvirkene, Telemark fylkeskommune, förleverandører	2019–2022	Driftsbudsjett
	Øke kunnskap og utvikle metoder for effektiv og bærekraftig produksjon. Kartlegge utslipp fra ulike driftsformer og foreslå forbedrende tiltak	Telemark fylkeskommune , Fylkesmannen, kunnskapsinstitusjoner, landbruksnæringen	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Lage en samordnet strategi for klimavennlig landbruk i Telemark	Telemark fylkeskommune , Fylkesmannen	Planperioden	Driftsbudsjett
Øke binding av karbon i jord	Øke kunnskap og praksis om karbonbindende dyrkingspraksis (jf. Regionalt miljøprogram) f.eks. bruk av biokull	Telemark bondelag , Telemark bonde- og småbrukarlag, Norsk landbruksrådgivning Østafjells, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen, Nome videregående skole	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Ta særskilt vare på – og unngå omdisponering av myrområder. Opprettholde eksisterende jordbruksareal i drift	Grunneiere , Staten, kommunene, Fylkesmannen	Planperioden	
Øke produksjon og bruk av fornybar energi i landbruket	Stimulere til produksjon og bruk av sol/vindenergi og avanserte biodrivstoff	Telemark bondelag , Telemark bonde- og småbrukarlag, Norsk landbruksrådgivning Østafjells, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	2019–2022	Tilskudsordninger
	Styrke og utvikle bioenergiprogrammet	Innovasjon Norge	Planperioden	Tilskudsordninger

Satsingsområde 1.4

Rehabilitering og energiomlegging i eksisterende bygg

Hovedtema: Energiforsyning og energibruk i bygg**Mål:** Redusert energibruk i offentlige bygg, næringsbygg og private boliger i Telemark

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Bidra til energiomlegging i og rehabilitering av eksisterende offentlige bygg og næringsbygg	Utarbeide og sette i verk egne handlingsplaner for vedlikehold, rehabilitering og energiomlegging (energiledelse og ENØK) i tråd med klimaplanens målsetninger, som omfatter alle fylkeskommunale bygg	Telemark fylkeskommune	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger for tiltak innen rehabilitering og energiomlegging
	Påbygg, rehabilitering og nybygg skal prosjekteres og planlegges med 40 prosent lavere klimagassutslipp enn gjeldende forskriftskrav	Telemark fylkeskommune, kommunene, næringsliv	Fra 2019	Driftsbudsjett, tilskudsordninger
	Der det er mulig skal byggets energibehov i størst mulig grad dekkes av fornybar energi produsert lokalt	Telemark fylkeskommune, kommunene, næringsliv	Fra 2019	Driftsbudsjett, tilskudsordninger
Stimulere til rehabilitering, energiomlegging og energisparing i private husholdninger	Sørge for informasjon til befolkningen om enkle energisparetiltak, oppgraderinger og rehabiliteringstiltak i egen bolig. F.eks. ved innkjøp av medlemskap i energiportalen.no	Telemark fylkeskommune, kommunene	2019–2020	Driftsbudsjett, tilskudsordninger, Klimaplanfondet

Satsingsområde 1.5

Fornybar bioenergi og mikrokraftnett

Hovedtema: Fornybar energiproduksjon**Mål:** Økt produksjon av fornybar bioenergi og etablering av mikrokraftnett basert på fornybare energikilder

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Økt kompetanse om miljøvennlig produksjon av bioenergi i næringsliv og offentlig sektor	Etablere kompetansesenter med fullskala FoU- og opplæringsanlegg for biogassproduksjon på Nome videregående skole, avd. Søve	Nome videregående skole , kunnskapsinstitusjoner, biogassprodusenter, Telemark fylkeskommune, næringsliv	2019–2022	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Bidra til økt FoU og innovasjon innen bioenergiproduksjon og foredling av grønn CO ₂ , jf. strategi i 1.2	Bondelagene , næringslivet, kunnskapsinstitusjoner, biogassprodusenter, Telemark fylkeskommune, kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
Mer effektiv utnyttelse av lokal biomasse i bioenergiproduksjon	Bidra til FoU og innovasjon for klimavennlig produksjon av biokull i Telemark, inkludert utnyttelse biprodukter, pyrolyseolje og gass, jf. strategi i 1.2	Skogeiere , kunnskapsinstitusjoner, teknologinettverk, industri, lokale bedrifter, Telemark fylkeskommune, kommunene	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
Øke miljøvennlig bruk av fornybar bioenergi og teknologi som fører til redusert utslipp fra transport og ikke-veigående mobile maskiner, f.eks. landbruks- og anleggsmaskiner	Tilrettelegge for utbygging av stasjoner for fylling av fossilfritt drivstoff, (hurtig-)ladepunkt og landstrøm	Telemark fylkeskommune , kommunene, Fylkesmannen, i samarbeid med industri og marked	Planperioden	Driftsbudsjett Klimaplanfond Støtte fra Enova

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Øke distribuert energi-produksjon på lav- og mellomspenningsnivå (sol- og vindenergi)	Tilrettelegge for større fornybar energiproduksjon på eiendomsbygg, f.eks. solcelleanlegg	Telemark fylkeskommune , kommunene, nettselskaper, Fylkesmannen, næringsliv, gårdeiere, boligutviklere, kraftprodusenter	Planperioden	Driftsbudsjett
	Vurdere regional støtteordning til produksjon og bruk av fornybar energi, i tråd med tilskuddsordningen for klimatiltak i Vestfold fylkeskommune	Telemark fylkeskommune	2019–2022	Driftsbudsjett Klimaplanfondet
Ta i bruk løsninger for å distribuere og lagre fornybar energi fra småskala anlegg	Bidra til økt FoU og innovasjon innen energidistribusjon og – lagring, jf. strategi i 1.2. Spesielt utvikling av mikrokraftnett (micro-grids)	Kraftprodusenter og -distributører , næringslivet, kunnskapsinstitusjoner, Telemark fylkeskommune, kommunene	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskuddsordninger
	Bidra i utvikling og pilotering av lokal produksjon av fornybar energi i landbruk	Kraftprodusenter , distributører, bondelagene, USN, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen, Nome videregående skole	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskuddsordninger

Satsingsområde 1.6

Sirkulær økonomi gjennom offentlige anskaffelser

Hovedtema: Innkjøp, forbruk og avfall

Mål: Redusert utslipp fra offentlige innkjøp og økt omdanning av avfall fra verdiløst til verdifullt

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Ta klimahensyn i alle offentlige anskaffelser	Innarbeide klima- og miljøhensyn i regler for anskaffelser og kontraktsmaler. Sette krav til miljøsertifiserte leverandører av varer og tjenester, og lavt klimafotavtrykk Dette inkluderer også kjøp av kollektivtransport, reiselivstjenester, hele leveransen ved innkjøp av byggeprosjekter (rehabilitering, nybygg og infrastruktur), samt krav om fossilfrie bygg- og anleggsplasser	Telemark fylkeskommune, VT Innkjøp, kommunale innkjøpsenheter, NHO, veieiere	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	LCC- og LCA-beregninger skal være førende for materialvalg/kvalitetsvurderinger. Tre bør vurderes som byggemateriale	Telemark fylkeskommune, VT Innkjøp, kommunale innkjøpsenheter	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Øke egen bestillerkompetanse til å gjennomføre innovative anskaffelser og skape en tydeligere bevissthet i forhold til «grønne» muligheter i bestillerrollen	Telemark fylkeskommune, VT Innkjøp, kommunale innkjøpsenheter	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Forbud mot engangsartikler med mindre god grunn, eksempelvis helse	Alle	2019–2021	Driftsbudsjett
	Innføre miljøledelse med klimaregnskap og -budsjett for egen virksomhet	Telemark fylkeskommune, kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Sørge for at tjenestereiser foregår mest mulig klimavennlig	Innføring av sykkelgodtgjørelse per kilometer	Telemark fylkeskommune , kommunene, Fylkesmannen	2019–2020	Driftsbudsjett
	Arbeide for økt andel kollektivreiser og at alle tjenestebiler skal være batteri- og hydrogenelektriske eller biogassdrevet	Telemark fylkeskommune , kommunene, Fylkesmannen	Planperioden	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
Øke materialgjenvinningsgraden	Være et forbilde ved å underlegge seg minst samme krav som husholdningene	Telemark fylkeskommune	Planperioden	Driftsbudsjett
	Arbeide for etablering av nytt sentralsorteringsanlegg for at fylket og regionen skal kunne nå materialgjenvinningsmålene	Telemark fylkeskommune , kommunene, renovasjonsselskapene	Planperioden	Driftsbudsjett
Redusere avfallsmengden	Signere på avtalen mellom statlige myndigheter og matbransje om 50 prosents reduksjon i matsvinn innen 2030	Telemark fylkeskommune v/fylkesordfører	2019–2022	Driftsbudsjett

Satsingsområde 2

Klimatilpasning i alle regionale og kommunale planer

Hovedtema: Klimatilpasning

Mål: Forebygge negative konsekvenser av klimaendringer i Telemark

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Definere de viktigste tiltakene for klimatilpasning og innarbeide dem i fylkeskommunale og kommunale planer og budsjett for gjennomføring	Oppdatere og bruke overvannskart, flomsonekart, skredkart, stormflokart og ROS-analyser – for å identifisere områder med fare for regnflom, skred og havnivåstigning/stormflo og sørge for sikring og avbøtende tiltak	Kommunene: GIS-systemer for overvannskartlegging, flomsonekart for sidevassdrag, og kommunale ROS-analyser (ev. sammen med kommunalt beredskapsråd) NVE: Flomsonekart for hovedvassdrag Vassdragsregulantene: dambruddsbølgeberegninger (flomsonekart) NGU: Skredkart DSB: Beregningsmodell for havnivåstigning/stormflo	2019–2022	Driftsbudsjett
	Bruke farekart og ROS-analyser aktivt for å unngå å bygge ut sårbare områder	Kommunene , Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen, Staten, private grunneiere	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Innarbeide krav om håndtering av alt vann (inkludert overvann) i areal- og reguleringsplaner og gjennomføring av disse. Fordrøye og håndtere lokalt iht. tretrinnsprinsippet ¹⁾	Kommunene , Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen, utbyggere, entreprenører, arkitekter, innbyggere	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Unngå fragmentering av og inngrep i sammenhengende grønnstruktur, viktige biotoper og økosystem som naturlige fordøyningssystem	Kommunene , Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Overgang fra fellessystem til separatsystemer for avløpsvann og regnvann. VA-nett som har lang levetid bør prioriteres	Kommunene , utbyggere	Planperioden	Driftsbudsjett

¹⁾ Tretrinnsprinsippet er et prinsipp om forvaltning av regnvann hvor mindre vannmengder infiltreres i bakken slik at grønnstrukturen styrkes, moderate vannmengder avledes i rør og store vannmengder gis fritt løp gjennom åpne flomveger. Tretrinnsprinsippet sikrer god kapasitet til lagring av vann i landskapet og minsker faren for urbanflom. Eks: <http://stauder.net/net/wp-content/uploads/2016/09/Paus-2016-09-20-NGF-Overvann-tretrinnsstrategi-og-regnbed.pdf>

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Øke kommunenes kompetanse og samarbeid innen klimatilpasning og planarbeid	Gjennomføre kompetanse- og nettverkstiltak for fylkeskommunen og kommunene om klimatilpasning og plan- og prosjektarbeid generelt	Kommunene , Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Styrke samarbeidet mellom beredskapskoordinator, vann- og avløp (VA) og planavdelingen i kommunene	Kommuner	2019–2022	
	Samordne innsatsen rundt offentlige virkemidler for klimatilpasning for kommunene	Telemark fylkeskommune , Fylkesmannen	Fra 2019	Driftsbudsjett Statlige midler for klimatilpasning
Vektlegge klimatilpasning i regulering av vassdragene	Inkludere klimatilpasning i revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsregulanter. Revisjoner bør sees på i sammenheng og ikke enkeltvis	Vassdragsregulantene , NVE kommunene	2019–2022	
Bedre klimatilpassede metoder i landbruket	Bidra i utarbeiding og bruk av metodikk for hydrologisk risikoplanlegging i landbruket for bedre kontroll med vann og erosjonssikring av arealene	Telemark bondelag , Telemark bonde- og småbrukarlag, Norsk landbruksrådgivning Østafjells, Telemark fylkeskommune, Fylkesmannen	Planperioden	Driftsbudsjett Statlige midler for klimatilpasning

Satsingsområde 3

Skape holdningsendring og samarbeidsarenaer

Hovedtema: Samordning og formidling

Mål: Økt kompetanse og samarbeid for å få til klimahandling i Telemarksamfunnet

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Skape arenaer for kunnskapsformidling og tiltaksgjennomføring	Opprette et fylkesdekkende klimanettverk som kan være et forum for kompetanseheving og samordning av tiltak innen alle temaene i den regionale klimaplanen	Telemark fylkeskommune , Fylkesmannen, kommunene, næringsliv, kunnskapsinstitusjoner, virkemiddelapparatet, statsetater og frivillige organisasjoner, industrinettverkene, Arena-klyngen Industrial F\Green Tech, Bygg i Tre-nettverket (Vestfold klima- og energiforum)	2019–2020	Klimasats Klimaplanfondet Driftsbudsjett
	Samordne kommunale klimaplanprosesser med målsetninger i tråd med nasjonalt vedtatte klimamål	Telemark fylkeskommune , kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett
Samordne anskaffelse av klimakunnskap (løsninger på felles utfordringer)	Utvikle klimavennlige modeller for samordnet kollektivtilbud og reisevaner	Telemark fylkeskommune , kommunene	2019–2021	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Utarbeide gode indikatorer for måloppnåelse innen alle temaene i klimaplanen	Telemark fylkeskommune , kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett Tilskudsordninger
	Utvikle resultatmål for tiltak i den regionale klimaplanen	Telemark fylkeskommune	Fra 2019	

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Forsterke og formidle effekter av eget klimaarbeid	Kontinuerlig oppdatering av klimaregnskap som inkluderes i årsrapporten	Telemark fylkeskommune , kommunene	2019–2020	Driftsbudsjett
Øke kunnskapen om klima og miljø og koblingene mellom disse blant kommunene og innbyggerne i Telemark	Utarbeide felles kommunikasjonsplan for klimaarbeidet i Telemark	Telemark fylkeskommune	2019–2020	Driftsbudsjett
	Sørge for enkel tilgang til lokale klimadata	Telemark fylkeskommune , kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Utvikle visuelle virkemidler og tilrettelegge for formidling gjennom kunst og kultur	Telemark fylkeskommune , kommunene	Planperioden	Driftsbudsjett, Klimaplanfondet
	Markere Verdens Miljødag 5. juni	Telemark fylkeskommune , kommunene, aktuelle frivillige organisasjoner	Fra 2019	Driftsbudsjett, Klimaplanfondet
	Sørge for god formidling av avfallsreglene til kommuner, bedrifter og egen befolkning	Renovasjons- og avfallsselskaper , Telemark fylkeskommune, kommunene	Fra 2019	Driftsbudsjett
	Kampanje, opplæring og reiseveiledning for å få flere til å sykle, gå, samkjøre og bruke kollektivtilbud	Telemark fylkeskommune , kommunene, Staten	2019–2020	Driftsbudsjett
Gjøre klimaendringene relevant for barn og ungdom	Samarbeide med skole- og barnehageeiere om å gjøre klimaendringene til en del av undervisningen	Telemark fylkeskommune , kommunene, barnehager, barne- og ungdomsskoler	2019–2020	Driftsbudsjett
	Gjennomføre årlig Klimamesterskap for videregående skoler	Telemark fylkeskommune , videregående skoler	Planperioden	Driftsbudsjett, tilskudsordninger, Klimaplanfondet

Strategi	Tiltak	Ansvarlig og evt. samarbeidspartner(e)	Tidsplan	Finansiering
Gjennom videregående opplæring, øke kompetanse innen strategiene i den regionale klimaplanen	I arbeidet med den regionale kompetansestrategien, skal det vurderes hvordan strategiene i den regionale klimaplanen kan inkluderes i temaet «bærekraftig utvikling» i videregående opplæring	Telemark fylkeskommune	Planperioden	Driftsbudsjett
	Bruke fagforumene og møter skoleeier har med skolene for å prioritere hvordan strategiene i den regionale klimaplanens handlingsprogram skal gjenspeiles i bærekraft-opplæringen i videregående opplæring	Telemark fylkeskommune , videregående skoler, fagskolene	Planperioden	Driftsbudsjett
	Basert på klimaplanens handlingsprogram, skal det lages en liste over klimatiltak/aktiviteter som kan brukes i undervisningen og hvordan disse er koblet til mål i lærerplaner	Telemark fylkeskommune , videregående skoler, fagskolene	2019–2022	Driftsbudsjett

Interaktiv PDF med bokmerker og hyperlenker

For PC eller Mac

Dokumentet er designet for Adobe Acrobat Reader. Uavhengig av plattform, er Adobe Acrobat Reader den anerkjente standarden for pålitelig visning av PDF. Programmet er gratis.

Skal du finne noe raskt?

Søkefunksjon i PDF-leseren aktiviseres ved å taste Ctrl+F på PC, eller Cmd+F på Mac. Skriv inn ønsket ord i søkefeltet som dukker opp.

Alle kapitler er bokmerket og snarveier til disse finnes i PDF-leserens meny.

Utskriftsvennlig

Dokumentet er designet for liggende A4-utskrift. Skriv ut dokumentet i 100 prosent størrelse (ikke tilpasset størrelse) for best resultat.

Lese PDF-dokumentet på iPad?

Når du mottar dokumentet på e-post bør du ikke lese den direkte via e-post-viseren. For best mulig visning anbefaler vi at du laster ned dokumentet og åpner det i iBooks (dersom du ikke har Adobe Acrobat Reader).

Dokumentet fungerer godt i iBooks, med god søkefunksjon og tydelige bokmerker. Naviger ved å bla gjennom dokumentet, eller gå direkte ved å trykke på hyperlenker i innholdsfortegnelsen. Hyperlenker vises som understreket tekst.

Leser du dokumentet på en svært liten skjerm, anbefaler vi å dobbeltrykke på ønsket tekstspalte. iBooks vil zoome inn til lesevennlig størrelse. Dobbelttrykk igjen for å se hele layouten.

På Androide enheter anbefaler vi Adobe Acrobat Reader dersom den innebygde leseren ikke fungerer godt.

Dokument mottas på e-post

- Hold fingeren på ikonet til meny dukker opp

Importer med iBooks

- Klikk på ikonet
- Dokumentet legges i biblioteket

iBooks gir optimal lesemodus på iPad

- Naviger med knappene
- Klikk på hyperlenker i innholdsfortegnelse
- Vis alle sider som miniatyrer
- Bruk bokmerker
- Dobbeltklikk på kolonner for å zoome inn
- Søk i fritekst
- Still lys og kontrast
- Bla fram og tilbake